

خلاقیت و توانمندی دانش آموختگان دانشگاه آزاد اسلامی در بحث اشتغال

رسول فانی خیاوی¹

عبدالرحمن معلمی خیاوی²

یاسر اسمعیل لو³

علی ایوبیان⁴

تاریخ پذیرش: 91/3/24

تاریخ دریافت: 90/9/21

چکیده

زمینه: در اصل تکامل جوامع انسانی بر مبنای تکامل کار، شیوه زندگی و تولید سنجیده می شود. جوامع امروزی به دلیل توسعه روزافزون فعالیت های اجتماعی، اقتصادی و تولیدی ناگزیر به افرادی آموزش دیده، توانمند، متخصص و کارا به عنوان مهم ترین عامل پویایی نیاز دارند. هدف: هدف پژوهش حاضر بررسی وضعیت اشتغال و شناسایی سطح خلاقیت و توانمندی شغلی دانش آموختگان دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشگین شهر می باشد که تاکنون پژوهشی در این زمینه به انجام نرسیده است. این تحقیق به روش توصیفی - همبستگی انجام شده است.

---

1. دانشجوی دکتری مدیریت خدمات بهداشتی و درمان عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشگین شهر.

rasulfani49@gmail.com

2. عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشگین شهر rahman_moallemi@yahoo.com

3. دانشجوی دکتری مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، ایران.

yaserisma@gmail.com

4. کارشناس ارشد، مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، مرکز تحقیقات بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله، تهران، ایران.

Ayoob1361@yahoo.com

روش مطالعه: جمعیت مورد مطالعه فارغ‌التحصیلان دانش‌آموختگان دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشگین شهر (700 نفر= N) بود و حجم نمونه آماری با استفاده از آماره کوکران 120 نفر= N تعیین گردید. نمونه‌گیری با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انجام گرفت. برای جمع‌آوری اطلاعات میدانی از پرسشنامه استفاده شد. به منظور تعیین اعتبار و پایایی ابزار تحقیق، راهنما مطالعه کردیم. پارامتر α برای بخش‌های مختلف پرسشنامه 87 تا 94 درصد به دست آمد که بیانگر اعتبار ابزار تحقیق می‌باشد. پرسشنامه مذکور بر اساس اهداف پژوهش تدوین گردید و پس از اطمینان از روایی و پایایی پرسشنامه، تعداد 120 پرسشنامه از طریق پست برای جمعیت نمونه ارسال گردید، تعداد 106 پرسشنامه تکمیل شده توسط دانش‌آموختگان بازگشت داده شد. داده‌پردازی و محاسبات این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار اسپس پی‌اس‌اس¹ انجام شد. روش‌ها و تکنیک‌های آماری به کار گرفته شده در این پژوهش عبارتند از الف) در بخش توصیفی: میانگین، نما، میانه و انحراف معیار ب) در بخش تحلیلی: ضریب همبستگی پیرسون.

بحث و نتیجه‌گیری: نتیجه تحقیق نشان داد که تعداد بسیار محدودی از افراد مورد مطالعه (6/21 درصد) دارای شغل تمام وقت می‌باشند، 7/14 درصد به طور پاره وقت شاغل شده‌اند، 8/48 درصد افراد همچنان بیکارند، 7/12 درصد در حال ادامه تحصیل در مقطع کارشناسی هستند و 9/2 درصد افراد هم مشغول خدمت سربازی می‌باشند.

همچنین توانمندی شغلی شاغلین از تجارب دانشگاهی چون توانایی جمع‌آوری، سازماندهی و تجزیه و تحلیل اطلاعات، آشنایی با ابزارهای تولید و اشاعه دانش، توانایی برنامه‌ریزی و سازماندهی فعالیت‌های شخصی، داشتن فهم فرهنگی، قابلیت استفاده از تکنولوژی، قابلیت بهره‌گیری از زبان خارجی، درک مثبت از رشته و جهت‌گیری مثبت نسبت به آن، توانایی محلی اندیشی، توانایی برقراری ارتباط، توانایی حل مسئله، قابلیت تفکر انتقادی و قابلیت انجام کار گروهی متأثر می‌باشد.

کلید واژه: دانشگاه آزاد اسلامی، دانش‌آموخته، بازار، خلاقیت، توانمندی شغلی.

«بایست اذعان داشت که توسعه پایدار انسانی الگوی توسعه در دهه اخیر به شمار می آید، الگویی درون زا و قانونمند که زیربنای آموزش است. آموزش و توسعه رابطه ای دو سویه و متقابل دارند؛ از یکسو هرچه آموزش گسترده تر و عمیق تر باشد، فرایند توسعه سریع تر خواهد بود و هر اندازه جامعه ای توسعه یافته تر باشد، نیازش به آموزش و افراد آموزش دیده و متخصص افزایش می یابد. آموزش فرایندی است دائمی، پویا و مستمر که منجر به افزایش دانش و آگاهی افراد می گردد. امروزه سیر شتابنده تغییر و تحولات دانش بشر، ما را بیش از پیش نیازمند به آموزش ساخته است و در صورت عدم توجه به این امر بسیار مهم، فرجامی جز جمود و سکون نخواهیم داشت. از طرفی مسئله عدم جذب مؤثر و مفید دانش آموختگان دوره های آموزش عالی در بازار کار، عدم رعایت تناسب رشته تحصیلی با فعالیت شغلی، جذب دانش آموختگان در بخش های غیر تولیدی و غیرفعال، دفع و جذب دانش آموختگان در کشورهای صنعتی و مسایل دیگر از جمله مشکلاتی است که از یک نظام آموزشی ناکارآمد ناشی می شود زیرا یافته های دو دهه اخیر اثبات کرده است که ارتباط مثبتی بین سطح کیفیت آموزشی فرد و توانمندی های فرد برای ورود به بازار کار یا قدرت حل مسائل و تصمیم گیری صحیح وجود دارد» (فاضلی، 1378).

«در حال حاضر آموزش عالی با توجه به سواد جهانی، اهمیت بی سابقه و بی مانندی یافته است. آموزش عالی در تأمین نیازهای اطلاعاتی مشاغل، آموزش هنر و علوم، سلامتی عمومی، کار اجتماعی، مهندسی، امنیت، سیاست، پرستاری، مدیریت تنوع فرهنگی و... نقش به سزایی دارد. از طرفی اهمیت آموزش بین المللی در افزایش و ترقی گنجایش ها و ظرفیت های ملی برای کار در فضای چند فرهنگی اثبات شده است. آموزش عالی راهکار مؤثری برای توسعه سواد جهانی می باشد» (هانسن¹، 1383/2004). بنابراین آموزش عالی به عنوان پایه اصلی در

اجرای فرایندهای پیچیده جهانی شده مطرح می باشد. طی مطالعه ای که سلوتر¹ در مورد سیاست های آموزش عالی در استرالیا، کانادا، انگلیس و آمریکا در روند جهانی شدن انجام داد، نشان داد که سیاست مؤسسه ای این چهار کشور که تحقیق، توسعه تجاری و برنامه های آموزش حرفه ای - شغلی را تشویق می کنند؛ تأکید عمده ای در جهت گیری آموزش عالی به طرف فعالیت اقتصادی بین المللی دارند.

دانشگاه آزاد اسلامی همچون سایر دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی عهده دار وظایف و رسالت هایی چون تولید دانش، ارتقاء سطح فرهنگی، نوآوری و خلاقیت می باشند و از طرفی امروزه جامعه و به خصوص عامه مردم نقش و جایگاه فرهنگی ویژه ای را برای دانشگاه قائل هستند که مدیریت دانشگاه ها را وادار کرده اند تا همگام با سایر نهادها در جهت تعیین، تبیین و تحقق اهداف توسعه جامعه و تربیت نیروی متخصص و کارآمد اقدام نمایند. تحقق این رسالت مستلزم نزدیکی و ارتباط تنگاتنگ دانشگاه با دیگر بخش های جامعه به خصوص بنگاه های اقتصادی و نهادهای اجتماعی و همگامی نظام آموزش عالی با تغییر و تحولات سریع جهانی می باشد. امروزه صاحب نظران معتقدند که دستیابی به توسعه پایدار فقط در سایه به کارگیری دانش روز و فناوری پیشرفته حاصل می شود، بنابراین برای قرار گرفتن در جاده توسعه و جلوگیری از عقب ماندگی باید فارغ التحصیلانی وارد بازار کار شوند که توانایی به کارگیری فناوری نوین و جسارت رو به رو شدن با ناشناخته های علم محیط کار را داشته باشند. این امر تحقق نمی یابد مگر اینکه در نظام آموزشی عالی بازننگری زیربنایی صورت گیرد، به نحوی که دانشجویان با شیوه های علمی و عملی تربیت شوند. به عبارت دیگر دانشگاه ها باید موقعیتی را فراهم کنند که دانشجویان را برای به کارگیری فناوری جدید و پذیرش مسئولیت های مختلف در سطح سازمان و جامعه پرورش دهد.

"یونسکو با توجه به نقش و جایگاه آموزش عالی در جامعه، 3 کارکرد اصلی برای نظام آموزش عالی تعیین می کند که عبارتند از: الف) تولید دانش "پژوهش": مهم ترین کارکرد

آموزش عالی محسوب می شود و هدف آن افزودن به دانش موجود و تغییر در جوامع می باشد. ب) انتقال دانش "آموزش": برای انتقال دانش تولید شده به نسل جوان به منظور توسعه نیروی انسانی مورد نیاز جوامع. ج) اشاعه و نشر دانش "خدمات": به منظور اشاعه و نشر دانش تولیدشده در جامعه و ترویج یافته های علمی با هدف کاربردی کردن آنها در راستای توسعه جامعه " (بهرامی و زمانی، 1380).

"در رابطه با ساختار فعالیت های آموزش عالی نیز 3 دیدگاه وجود دارد :

الف) مؤسساتی که با تقاضای محیط خارج تماس کم دارند.

ب) مؤسسات آموزشی که به مجموعه ای محدود از فشارها و تقاضاهای محیط خارج پاسخ می دهند.

ج) مؤسسات آموزشی که به طور مثال از چالش های محیط استفاده می کنند و با تقاضاها همسویی دارند. اغلب دانشگاه ها در کشورهای در حال توسعه در طبقه بندی اول قرار می گیرند و تعداد کمی در طبقه بندی دوم و سوم قرار دارند. چالش های پیش روی بسیاری از دانشگاه ها تغییر به حالت سوم می باشد " (FAO، 1997). تا بتوانند در توسعه همه جانبه و پایدار جامعه مؤثر شوند.

بیکاری یک عامل اتلاف کننده توانایی های فردی، اجتماعی و اقتصادی است. در این باره جکسون¹ معتقد است که کیفیت بسیار پایین نیروی جوان و آمار بالای بیکاری با مناسب بودن آموزش های ارائه شده، مرتبط است. از طرفی بینر² فقدان مهارت های لازم در افراد را از جمله عوامل دخیل در مشکلات بازار کار می داند. مسئله عدم جذب مؤثر و مفید دانش آموختگان دوره های آموزش عالی در بازار کار، عدم رعایت تناسب رشته تحصیلی با فعالیت شغلی، جذب بیشتر دانش آموختگان در بخش های غیر تولیدی و غیر فعال، دفع و جذب دانش

1. Jakson
2. Bynner

آموختگان در کشورهای صنعتی و بسیاری از مسایل دیگر از جمله مشکلاتی است که گریبان گیر نظام آموزشی ناکارآمد ما می‌باشد.

"در عصر متغیر امروز که آموزش، برنامه ریزی آموزشی و دنیای کار در حال تغییر است، آموزش‌های عالی به عنوان یک سرمایه گذاری در ظرفیت سازی نیروی انسانی تلقی می‌شود زیرا منجر به ایجاد دانش و مهارت در فرایند تولید همراه اشتغال در راستای توسعه اجتماعی و اقتصادی می‌شود" (لانکینن¹، 1378/1999). "با توجه به ارزش و جایگاه ویژه آموزش و کسب مهارت، امروز پروژه‌هایی به منظوره همسویی آموزش و اشتغال سرمایه گذاری می‌شود به طوری که یک رهیافت توسعه نیروی کار برای اشتغال باید: 1- بر پایه آن دسته قالب‌های شغلی باشد که به آموزش حرفه ای و دانشگاهی یکپارچه و فرصت‌هایی به منظور آموزش مداوم تأکید دارد. 2- با نیازهای اقتصادی، دستمزد بالا و تقاضاهای گسترده بخش‌های مختلف اشتغال ارتباط تنگاتنگ داشته باشد. 3- طیف گسترده ای از افراد شامل اشخاص، شاغلین و غیره را شامل شود. 4- به همکاری با کارفرماها در تدوین پروژه‌ها توجه و تأکید کند. 5- در تدوین پروژه‌ها همکاری با آژانس‌ها و مؤسسات آموزشی به طور تخصصی صورت بگیرد." (دین²، 1381/2002).

«برای دست‌یابی به توانمندی شغلی در تغییرات مداوم بازار کار استراتژی‌هایی چون آموزش مداوم، آموزش ضمن خدمت، توجه به حل مسئله، گسترش تأملات بین فردی و توسعه مهارت‌های تخصصی هر شغل را مؤثر می‌داند» (سوورتزل³، 1367/1988). در ارتباط با جهت‌گیری مؤسسه آموزشی به سمت تقاضاهای بازار کار یک مدل ساختاری ارائه می‌کند که با سه جزء اصلی مشخص می‌شود: یادگیری مؤسسه مدار، یادگیری کار مدار و فعالیت‌های ارتباطی. فعالیت‌های ارتباطی اتصال فاصله میان یادگیری کار مدار و یادگیری مؤسسه مدار می‌باشد و به هماهنگی میان دانش و مهارت کمک می‌کند.

1. Lanlkinen

2. Dean

4. Swortzel

"دانشگاه‌ها به طور رسمی هر سال در رشته‌های گوناگون بر اساس برنامه ظرفیت آموزشی خود اقدام به پذیرش دانشجو می‌کنند ولی به علت اینکه در برنامه ریزی ظرفیت آموزشی، نیازهای آموزشی صنایع جامعه به طور کلی مورد توجه قرار نمی‌گیرد، به طور طبیعی پس از فراغت از تحصیل، دانشجو جذب کارهای غیر مرتبط می‌شود یا به نحوی جذب صنعت خواهد شد که تجارب سالیان اخیر ثابت کرده است حضور این قبیل دانش‌آموختگان، کمک مؤثری برای رفع معضلات صنعت نمی‌کنند. آموزش در دانشگاه‌ها بیشتر به جنبه علمی توجه دارد تا جنبه کاربردی، یا فن‌آورانه که اصولاً بر اساس ساختار فعلی، کار دیگری هم نمی‌تواند بکند، در صورتی که اصلاح ساختار آموزشی دانشگاه مورد نظر باشد. این اصلاح شامل دو بخش اساسی است: اصلاح مواد آموزشی به لحاظ علمی و کاربردی و اصلاح ظرفیت آموزشی از جهت نوع رشته‌های مورد نظر" (شریفی و آل‌آقا، 1379).

بحث اشتغال و پیچیدگی‌های آن در جهان پر شتاب امروز، توجه بسیاری از سیاست‌گذاران، دولت‌مردان و کارشناسان را به خود جلب کرده است. بدیهی است ترکیب جمعیت جوان ایران و سیل متقاضیان کار، ضرورت پرداخت بیشتر به این مسئله را از ابعاد مختلف ایجاد می‌کند. اگر چه در مورد اشتغال و عارضه بیکاری، صاحب‌نظران و کارشناسان داخلی سخن بسیار گفته‌اند، اما اهمیت و حساسیت موضوع در موقعیت خاص جمعیتی، اقتصادی و اجتماعی کشور باعث شده است که نظام آموزش عالی کشور با نگاهی دیگر به ریشه‌یابی مسئله پردازد و متناسب با وضعیت موجود و آینده، پیشنهادهایی را نیز مطرح نماید.

اگر بخواهیم جامعه‌ای، مشکل اشتغال خود را حل کند باید حتماً توسعه پیدا کند و اگر بخواهیم توسعه تحقق بیابد باید نظام آموزشی در محورهای کمی و کیفی گسترش یابد. در گذشته بدون نظام آموزشی عالی گسترده، تحقق توسعه، 500 الی 600 سال طول کشیده است. دوران توسعه انگلستان از سال 1400 میلادی شروع شد و در سال 1950 به سرانجام رسید. یعنی 550 سال طول کشید. گسترش نظام آموزشی ناگزیر تحولاتی را به سود و به سوی توسعه و مفاهیم جدید در جامعه ایجاد می‌کند و به این طریق دوره تحقق توسعه را به 20 سال یا کمتر

کاهش می دهد. پیشرفت جوامع در محیطی امن و آزاد، به سطح دانش در آنها بستگی دارد. هر اندازه سطح دانش در کشور بیشتر باشد، خلاقیت، نوآوری، ابتکار و اشتغال بیشتر می باشد. ضمن اینکه آموزش در بطن خود اشتغال زا می باشد. "انکوباتورها"¹ (مراکز رشد شرکت ها) و پارک های علمی - فناوری دو نهاد اجتماعی هستند که بیش از 40 سال از تولد آنها در دنیا می گذرد و امروزه در کشورهای صنعتی و در حال توسعه یک رکن اصلی در توسعه فناوری و اقتصادی به شمار می رود. این دو نهاد در حقیقت حلقه های میان دانشگاه و صنعت هستند که به صورت نهادینه شده و ساختاری، رسالت انتقال علم از دانشگاه به صنعت و تعامل آنها را به عهده دارند. مراکز رشد شرکت ها (انکوباتورها) در رابطه با شرکت های تازه تأسیس و کوچک فعالیت می کنند و پارک های علمی و فناوری بر شرکت های متوسط و بزرگ تمرکز دارد" (مهرعلیزاده، 1373).

"با توجه به امتیازی که مراکز رشد در بهره مندی از متخصص مشاوران خبره دارند، نیروهای انسانی آنها از توانایی انتقال فناوری های نوین برخوردار می شوند و در عمل نیز بیش از 90% از مراکز رشد در فناوری های پیشرفته فعالیت می کنند. نهاد پرورشی مکمل دانشگاه است که دانش آموختگان دانشگاه در عمل یاد می گیرند و از فن دانشگاهی خویش چگونه در بازار کار استفاده کنند و پس از فارغ التحصیل شدن شرکت ها از مراکز رشد، نه تنها فرصت اشتغال برای نیروهای متخصص ایجاد شده است بلکه این شرکت ها افراد دیگری را نیز به کار می گیرند و با این حرکت شرکت های کوچک گسترش می یابند و به رونق اقتصاد محلی و در سطح کلان به رونق اقتصاد ملی، کمک قابل توجهی می کنند. در شرکت های مختلف صنعتی کشورهای در حال توسعه، شرکت هایی که در مراکز رشد مستقل بودند، شانس موفقیت بیشتری داشتند." (سرکار آرائی، 1380)

اهداف تحقیق

هدف کلی که در راستای این پژوهش مد نظر می باشد عبارت است از بررسی وضعیت اشتغال، شناسایی سطح توانمندی شغلی دانش آموختگان دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشکین شهر و عوامل مؤثر بر آن.

سؤالاتی که در راستای این پژوهش مطرح بود عبارتند از اینکه: دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشکین شهر تا چه حد توانسته اهداف خود را تحقق بخشد؟ آیا دانش آموختگان واحد مشکین شهر برای ورود به بازار کار توانمند شده اند و تجارب دانشگاهی تا چه حد در توانمندی شغلی دانش آموختگان شاغل مؤثر بوده است؟

روش پژوهش

این پژوهش به روش توصیفی - همبستگی انجام شد. جمعیت مورد مطالعه شامل دانش آموختگان دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشکین شهر (700 نفر = N) می باشد که از سال 81 تاکنون فارغ التحصیل شده اند. تعیین حجم نمونه با استفاده از آمار کوکران $N=120$ نفر مشخص شد. نمونه گیری به روش نمونه گیری تصادفی ساده انجام شد.

متغیر وابسته در این تحقیق اشتغال دانش آموختگان دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشکین شهر و توانمندی شغلی ایشان در نظر گرفته شد شاخص توانمندی شغلی با طیف لیکرت¹ پنج قسمتی (سیار ناراضی = 1، ناراضی = 2، متوسط = 3، راضی = 4 و بسیار راضی = 5) برای هر گویه مورد سنجش قرار گرفت. از جمع اعداد مربوط به گویه های توانمندی شغلی هر فرد، در نهایت عدد مربوط به توانمندی شغلی فرد و مقیاس فاصله ای به دست آمد. متغیر مستقل عبارتند از: عوامل فردی، اقتصادی، اجتماعی و تجارب دانشگاهی شامل (توانایی جمع آوری، سازماندهی، تجزیه و تحلیل اطلاعات، آشنایی با ابزارهای تولید، اشاعه دانش، توانایی برنامه ریزی، سازماندهی فعالیت های شخصی، داشتن فهم فرهنگی، قابلیت استفاده از

1. Likert

تکنولوژی، قابلیت بهره‌گیری از زبان خارجی، درک مثبت از رشته و جهت‌گیری مثبت نسبت به آن، توانایی محلی‌اندیشی، توانایی برقراری ارتباط و تبادل اطلاعات، توانایی حل مسئله، قابلیت تفکر انتقادی و قابلیت انجام کار گروهی). هر یک از تجارب آموزشی با طیف لیکرت 5 قسمتی (سیار خوب=1، خوب=2، متوسط=3، ضعیف=4 و بسیار ضعیف=5) برای هر گویه مورد سنجش قرار گرفت. از جمع اعداد مربوط به هر گویه نظر فرد در مقیاس فاصله‌ای به دست آمد. برای جمع آوری اطلاعات میدانی از پرسشنامه استفاده گردید. روایی ظاهری ابزار تحقیق با استفاده از نظرات استادان دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشکین شهر و تعدادی از اعضای جامعه آماری مورد بررسی، اصلاح و تأیید قرار گرفت. به منظور تعیین اعتبار و پایایی ابزار تحقیق، مطالعه راهنما انجام شد. 30 نفر از اعضای جامعه آماری پرسشنامه‌های تحقیق را تکمیل کردند، با استفاده از نرم افزار اسپس پی اس آلفا کرونباخ پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. پارامتر α برای بخش‌های مختلف پرسشنامه 87 تا 94 درصد به دست آمد که بیانگر اعتبار ابزار تحقیق می‌باشد. پرسشنامه مذکور براساس اهداف پژوهش شامل این قسمت‌ها می‌باشد:

بررسی دیدگاه پاسخگویان نسبت به تجارب دانشگاهی

شامل توانایی جمع‌آوری، سازماندهی، تجزیه و تحلیل اطلاعات، آشنایی با ابزارهای تولید، اشاعه دانش، توانایی برنامه‌ریزی و سازماندهی فعالیت‌های شخصی، داشتن فهم فرهنگی، قابلیت استفاده از تکنولوژی، قابلیت بهره‌گیری از زبان خارجی، درک مثبت از رشته و جهت‌گیری مثبت نسبت به آن، توانایی محلی‌اندیشی، توانایی برقراری ارتباط، تبادل اطلاعات، توانایی حل مسئله، قابلیت تفکر انتقادی، قابلیت انجام کار گروهی، بررسی وضعیت شغلی - تحصیلی، سطح توانمندی شغلی پاسخگویان و ویژگی‌های فردی و اقتصادی پاسخگویان. پس از اطمینان از روایی و پایایی پرسشنامه، تعداد 120 پرسشنامه از طریق پست برای جمعیت نمونه ارسال گردید، تعداد 106 پرسشنامه تکمیل شده توسط دانش‌آموختگان

بازگشت داده شد. روش های آماری به کار گرفته شده در این پژوهش عبارتند از: در بخش توصیفی، میانگین، نما، میانه، انحراف معیار، تحلیلی و ضریب همبستگی پیرسون.

ویژگی های فردی - اقتصادی افراد مورد مطالعه:

با توجه به هدف اول پژوهش که شناخت خصوصیات و ویژگی های فردی و اقتصادی دانش آموختگان بود؛ یافته های پژوهش نشان می دهد که میانگین سنی دانش آموختگان حدود 26 سال بود و غالباً زن بودند (64/4 درصد). بیش از نیمی از دانش آموختگان (55/7 درصد) علاقه به رشته های تحصیلی خود را انگیزه انتخاب رشته در مقطع کاردانی بیان کردند. بیشترین تعداد افراد مورد مطالعه، دانش آموخته رشته علوم تجربی بودند و کمترین تعداد ایشان (4/7 درصد) فارغ التحصیل رشته کاردانی استخراج معدن مشغول تحصیل می باشند.

جدول 1. توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر اساس رشته تحصیلی

رتبه	درصد	تعداد	متغیر
1	48/1	51	علوم تجربی (کاردانی و کارشناسی)
2	28/3	30	آموزش ابتدائی (کاردانی به کارشناسی)
3	13/2	14	کاردانی حسابداری
4	5/7	6	کارشناسی ادبیات فارسی
5	4/7	5	کاردانی استخراج معدن غیر ذغال سنگ
	100	106	جمع

مطابق با نتایج تحقیق بیشترین افراد مورد مطالعه در دوران تحصیل (87/9 درصد) در بسیج دانشجویی دانشگاه عضویت داشته اند. از طرفی بیشترین تعداد افراد مورد مطالعه (41/3 درصد) در اردو های علمی برگزار شده در دانشگاه شرکت داشته اند.

دیدگاه دانش آموختگان نسبت به تجارت دانشگاهی خود

امروزه عقیده بر این است که رسالت آموزش عالی فقط انتقال انبوه دانش و اطلاعات نیست بلکه یک دانش آموخته نظام آموزشی عالی به عنوان برون داد آن نظام، باید توانایی

استفاده از دانش در موقعیت های مختلف را فرا گرفته باشد که در این امر تجارب دانشگاهی و سایر مهارت هایی که در کنار دانش تخصصی رشته فرا گرفته است، می تواند بسیار تأثیر گذار باشد، از این رو سطح شایستگی و قابلیت های مختلف دانش آموختگان که از طریق تجارب دانشگاهی کسب نمودند مورد سنجش قرار گرفت و نتیجه نظر سنجی ایشان نشان می دهد که دانش آموختگان از توانایی حل مسئله در خود با میانگین 4/02 بیشترین رضایت را داشته اند و قابلیت خود در بهره گیری از زبان خارجی را با میانگین 2/72 ضعیف ارزیابی نموده اند و سطح سایر توانمندی های آنها طبق جدول شماره 2 به ترتیب ذیل می باشد:

جدول 2. دیدگاه دانش آموختگان نسبت به تجارب دانشگاهی خود

رتبه	انحراف معیار	میانگین	تعداد	گزینه
1	0/91	4/02	106	توانایی حل مسئله
2	0/82	4	106	برنامه ریزی و سازماندهی فعالیت های شخصی
3	1/04	4	106	درک مثبت از رشته و جهت گیری مثبت نسبت به آن
4	0/89	3/97	106	شایستگی قابلیت انجام کار گروهی
5	0/90	3/89	106	توانایی محلی اندیشی
6	1/12	3/68	106	داشتن فهم فرهنگی
7	0/92	3/62	106	قابلیت تفکر انتقادی
8	0/98	3/44	106	آشنای با ابزارهای تولید و اشاعه دانش
9	0/90	3/34	106	توانایی برقراری ارتباط و تبادل اطلاعات
10	0/98	3/30	106	توانایی جمع آوری، سازماندهی و تجزیه و تحلیل اطلاعات
11	1/11	2/87	106	قابلیت استفاده از تکنولوژی
12	1/49	2/72	106	قابلیت بهره گیری از زبان خارجی

بررسی وضعیت شغلی - تحصیلی و سطح توانمندی شغلی دانش آموختگان:

طی هدف سوم این پژوهش، بررسی وضعیت شغلی تحصیلی دانش آموختگان مد نظر بود. نتایج نشان داد که در حال حاضر تعداد بسیار محدودی از افراد مورد مطالعه 21/6 درصد دارای

شغل تمام وقت می باشند. 14/7 درصد به طور پاره وقت شاغل شده اند، 48 درصد افراد همچنان بیکارند، 12/7 درصد در حال ادامه تحصیل در مقطع کارشناسی هستند و 2/9 درصد افراد هم مشغول خدمت سربازی می باشند. در رابطه با بخش شغلی پاسخگویانی که شاغل شده اند، با توجه به نتایج، بیشتر افراد (73/7 درصد) وارد بخش دولتی شده اند.

ایجاد توانمندی شغلی در دانش آموختگان آموزش عالی از جمله اهدافی است که در ارتقاء کیفیت آموزشی دانشگاه ها مد نظر بوده است. با توجه به اطلاعات جدول 3، پاسخگویان بیشترین رضایت خود را با میانگین 4/20 به "میزان تجربه کاری شما پس از اشتغال در این حرفه" بیان کردند. پس از آن "نسبت میزان دانش و آگاهی شما درباره شغل فعلی خود" با میانگین 4/17، دومین سطح رضایت خود را بیان کرده اند. "میزان نیاز شما به بازآموزی جهت انجام بهتر وظایف شغلی پس از فراغت از تحصیل و اشتغال به کار" با میانگین 3/29 کمترین سطح رضایت را برای پاسخگویان سهمیه آزاد داشته است.

جدول 3. میانگین، انحراف معیار و اولویت بندی رضایت پاسخگویان از توانمندی شغلی خود

رتبه	انحراف معیار	میانگین	تعداد	توانمندی شغلی
1	0/89	4/20	38	میزان تجربه کاری شما پس از اشتغال در این حرفه
2	0/78	4/17	38	میزان دانش و آگاهی شما درباره شغل فعلی خود
3	0/91	4/02	38	میزان مهارت عملی و علمی شما در انجام وظایف شغلی
4	1/19	3/94	38	میزان علاقه شما به ادامه اشتغال در این حرفه
5	1/21	3/75	38	میزان رضایت شما از شغل فعلی
6	1/24	3/70	38	میزان دستیابی شما به اهداف شغلی مورد انتظار
7	1/18	3/53	38	میزان تجربه قبلی شما در مورد شغل فعلی
8	1/53	3/42	38	میزان تناسب شغل فعلی شما با رشته تحصیلی در دانشگاه
9	1/26	3/29	38	میزان نیاز شما به بازآموزی جهت انجام بهتر وظایف شغلی پس از فراغت از تحصیل و اشتغال

		به کار
0/90	3/78	جمع

تحلیل همبستگی

دانش آموخته یک سیستم آموزشی در واقع درونداد آن نظام آموزشی می باشد و از یک دانش آموخته انتظار می رود که در برخورد با مسایل، مشکلات و فرصت های مسیر زندگی، علمی برخورد کند. یک برونداد آموزشی پس از فارغ التحصیلی و ورود به دنیای کار وقتی می تواند به موفقیت دست یابد که توانمند باشد و این توانمندی فقط از لحاظ دانش، تخصصی نیست بلکه علت های زیادی در این مورد دخیل هستند که در این پژوهش تعدادی از آن مورد بررسی قرار گرفت و نتایج، حاکی از آن است که با 99 درصد اطمینان همبستگی مثبت و معناداری بین این عامل ها و توانمندی شغلی دانش آموختگان در بازار کار وجود دارد. همان طور که جدول 4، نشان می دهد، ارتباط معناداری بین توانایی جمع آوری، سازماندهی و تجزیه و تحلیل اطلاعات، آشنایی با ابزارهای تولید، اشاعه دانش، برنامه ریزی، سازماندهی فعالیت های شخصی، درک مثبت از رشته، جهت گیری مثبت نسبت به آن، قابلیت بهره گیری از زبان خارجی، توانایی محلی اندیشی، توانایی برقراری ارتباط و تبادل اطلاعات توانایی حل مسئله، شایستگی قابلیت انجام کار گروهی و داشتن فهم فرهنگی با توانمندی شغل دانش آموختگان وجود دارد.

جدول 4. همبستگی متغیرهای مستقل و متغیر وابسته توانمندی شغلی

متغیر وابسته	مقیاس	ضریب همبستگی (r)	سطح معناداری
توانایی جمع آوری، سازماندهی و تجزیه و تحلیل اطلاعات	توانمندی شغلی	0/418**	0/007
آشنایی با ابزارهای تولید و اشاعه دانش	توانمندی شغلی	0/455**	0/004
برنامه ریزی و سازماندهی فعالیت های شخصی	توانمندی شغلی	0/456**	0/004
داشتن فهم فرهنگی	توانمندی شغلی	0/435**	0/006
قابلیت استفاده از تکنولوژی	توانمندی شغلی	0/148	0/361
قابلیت بهره گیری از زبان خارجی	توانمندی شغلی	0/433**	0/005
توانایی محلی اندیشی	توانمندی شغلی	0/451**	0/003
توانایی برقراری ارتباط و تبادل اطلاعات	توانمندی شغلی	0/497**	0/001
توانایی حل مسئله	توانمندی شغلی	0/498**	0/001
قابلیت تفکر انتقادی	توانمندی شغلی	0/197	0/276
شایستگی قابلیت انجام کار گروهی	توانمندی شغلی	0/483**	0/002
درک مثبت از رشته و جهت گیری مثبت نسبت به آن	توانمندی شغلی	0/455**	0/003

$p \leq 0/01^{**}$

بحث و نتیجه گیری

همان طور که در بخش ادبیات موضوع تصریح گردید یافته های دو دهه اخیر اثبات کرده که ارتباط مثبتی بین سطح کیفیت آموزشی فرد و توانمندی های فرد برای ورود به بازار کار یا قدرت حل مسئله، مشکلات و تصمیم گیری صحیح وجود دارد. بیکاری یک عامل اتلاف کننده وقت، توانایی های فردی، اجتماعی و اقتصادی است و کیفیت بسیار پایین نیروی کار جوان و نرخ بالای بیکاری با نامناسب بودن آموزش های ارائه شده مرتبط است. از طرفی

صاحب نظران، فقدان مهارت های لازم در افراد را از جمله عوامل دخیل در مشکلات بازار کار می داند. مسئله عدم جذب مؤثر و مفید دانش آموختگان دوره های آموزش عالی در بازار کار، عدم رعایت تناسب رشته تحصیلی با فعالیت شغلی، جذب بیشتر دانش آموختگان در بخش های غیر تولیدی و غیر فعال، دفع و جذب دانش آموختگان در کشورهای صنعتی و بسیاری از مسایل دیگر از جمله مشکلاتی است که گریبانگیر نظام آموزشی ناکارآمد ما می باشد.

مطابق با نتایج تحقیق در حال حاضر نزدیک به نیمی از دانش آموختگان نتوانسته اند وارد بازار کار شوند. آن دسته از دانش آموختگانی که وارد بازار کار شده اند توانمندی شغلی خویش را در حد متوسط تا خوب ارزیابی نموده اند. با توجه به دیگر نتایج تحقیق بین توانایی جمع آوری، سازماندهی، تجزیه و تحلیل اطلاعات، آشنایی با ابزارهای تولید، اشاعه دانش، برنامه ریزی، سازماندهی فعالیت های شخصی، درک مثبت از رشته و جهت گیری مثبت نسبت به آن قابلیت بهره گیری از زبان خارجی، توانایی محلی اندیشی، توانایی برقراری ارتباط و تبادل اطلاعات، توانایی حل مسئله، شایستگی قابلیت انجام کار گروهی و داشتن فهم فرهنگی با توانمندی شغلی دانش آموختگان وجود دارد. از این رو می توان نتیجه گیری کرد که توانمندی شغلی، شاخصی است که چیزی فراتر از انتقال دانش را می طلبد و به منظور دسترسی مداوم به نیروی کار ماهر و متخصص در بازار کار، باید همچنان که در ارتقاء کیفیت آموزشی تلاش نمود، فراهم آوردن زمینه ای برای رشد قابلیت های فردی و اجتماعی دانشجویان را نیز مدنظر قرار داد. بنابر این اجرای دوره های آموزش عالی در دانشگاه آزاد اسلامی، در سطوح مختلف دانشی، بینشی و مهارتی بایست طوری توسعه یابد و تدوین شود که مباحث مدیریت و بازاریابی، کار آفرینی و مهارت های اشتغال زایی را نیز به طور یکپارچه شامل شود. واحد دانشگاهی به طور مناسب، تجهیز شود، استادان و مربیان دانشگاه آزاد اطلاعات و دانش خود را همسو با نیازهای دانش و مهارتی فراگیران به روز کنند و مهارت های تعاملی خود را گسترش دهند، همچنین زمینه های گسترده ای جهت تقویت و بالفعل نمودن توانمندی های بالقوه

دانشجویان فراهم شود. نیز انتقال دانش کار، ایجاد باور کاری و یادگیری مهارت های شغلی مورد نیاز همواره مد نظر قرار بگیرد. مطالعات گسترده ای که در رابطه با تأثیر گذاری تجارب دانشگاهی آموزشی در توانمندی شغلی و اشتغال دانش‌آموختگان آموزش عالی کشاورزی می توان انجام داد، بایست در زمینه عوامل سیاسی، اقتصادی و اجتماعی مؤثر بر اشتغال و عملکرد شغلی دانش‌آموختگان آموزش عالی، پژوهش و تحقیق کرد و زمینه های اشتغال فارغ التحصیلان در بازار کار را شناسایی کرد.

پیشنهادات

- 1- تقویت دوره های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی برای تربیت انسان های کارآمد همراه با ایجاد ساختار انعطاف پذیری برای گسترش پژوهش های بنیادی در همه زمینه های علمی.
- 2- تهیه برنامه های لازم برای گسترش دوره های عالی نظیر فوق لیسانس و دکتری، توسعه همکاری های پژوهشی میان دانشگاه آزاد اسلامی، مؤسسات تحقیقی، مراکز پژوهشی و شرکت های بزرگ صنعتی و بهینه ساختن نظام اطلاع رسانی علمی در کشور.
- 3- ایجاد زمینه های لازم برای گسترش فرصت های پژوهشی و مطالعاتی برای دانشجویان و پژوهشگران دوره های بالاتر، این دوره ها باید بیش از پیش انعطاف پذیر باشند و نیازهای زمان را در نظر داشته باشند.
- 4- گسترش پژوهش های مشترک¹، بنیادی و کاربردی میان دانشگاه آزاد اسلامی و مراکز صنعتی، تقویت دوره های آموزش علمی و ضمن خدمت میان دانشگاه ها و مراکز صنعتی.
- 5- افزایش کمک های دولت به پژوهش های بنیادی و ایجاد شرایطی که تعداد بیشتری از اعضای هیئت علمی امکان مشارکت در انجام پروژه های تحقیقاتی را پیدا کنند.

1. collaborative research

6- گسترش ارتباط و همکاری میان دانشگاه آزاد و مراکز پژوهشی با جامعه، بهره گیری از کمک های مالی جامعه در امر تحقیقات و توجه بیشتر به پژوهش های نظری در زمینه های علوم انسانی و جامعه شناسی.

7- توسعه مبادلات علمی در سطح بین المللی از طریق مبادله دانشجو و پژوهشگر، گسترش توافق نامه های علمی میان دانشگاه آزاد و مراکز پژوهشی بین المللی، دعوت از اساتید و پژوهشگران خارجی، جلب مشارکت پژوهشگران خارجی در پروژه های ملی و شرکت فعال در پژوهش های بین المللی.

منابع فارسی

- بهرامی، فضل الله و زمانی، غلامحسین. (1380). آموزش عالی کشاورزی، تنگناها و راهکارها. مجله جهاد(ترویج کشاورزی و توسعه روستایی). سال بیست و یکم، شماره 244-245: 27-32.
- سرکار آرائی، محمدرضا. (1380). سیاست های اشتغال دانش آموختگان آموزش عالی ژاپن. مجله اطلاعات سیاسی - اقتصادی، مؤسسه اطلاعات؛ 25 (4): 176-171.
- فاضلی، عصمت. (1378). بررسی رابطه شغلی - تحصیلی دانش آموختگان رشته روشناسی در ایران. فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی؛ 9 (1): 215-243.
- کاظمی، مصطفی. (1375). محاسبه ضریب تناسب شغل با تخصص افراد شاغل در بخش کشاورزی مطالعه موردی: ایران و استان خراسان. سومین کنفرانس بررسی مسایل اقتصادی. دانشگاه فردوسی مشهد. 10-15 مهر 1375.
- مهرعلیزاده، بدالله. (1373). خصوصی سازی در آموزش عالی، مجله مدیریت دولتی. سازمان امور اداری و استخدامی. پاییز و زمستان 1373، شماره 26-27.

منابع لاتين:

- Atchoarena, D. (2000). The transition of youth from school to work, Issues and Policies International Congress on Technical and Vocational. Education. UNESCO: International Institute for Educational Planing.
- Azizi, N. Lasonen, J. (2006) Education and Training and the Economy: Preparing Young People for a Changing Labour Market. International Institute for Educational Research: Jyvaskyla University Press.
- Burney, N. A. Mohammed, O. E. (2002). The efficiency of the public education system in Kuwait. *The Social Science Journal*, 39(2): 277-286.
- Bynner, J. Roberts, K. (1990). Youth and Work: Transition to employment in England and Germany. Anglo-German Foundation. London.
- Dean, B. A. (2002). 2003-2004 Vocational and Technical Education Act Expenditure plan. U. S. Department of Education Office of Vocational and Adult Education, Page 109-210.
- FAO. (1997). Agricultural Education and Training: Issues and Opportunities. [On line], available on the: www.fao.org
- Hannan, F. D. (2003). The Role of Education in Labor Market Changes. [On line], available at: www.pjb.co.uk
- Hansen, R. G. (2004). Undergraduate international Educational Education Needs in a Period of Rapid Globalization. International Education in the New Global Era— Proceedings of a National Policy Conference, p: 151-154.
- Kim B. Clark, Lawrence H. (1982). The Dynamics of Youth Unemployment. USA: University of Chicago Press, page 199 – 234.
- Mcmahon, A. Walter, W. (1993). An Efficiency-Based Management Information System: Fundamentals of Educational System. UNESCO: International Institute for Educational Planing, Imprimerie Gauthier-Villars, 75018 Paris.
- Swortzel, K. (1988). Perception of Vocational Educators and Human Resources Training and Development Professionals Regarding Skill Dimensions of School-to- work Transition Program. *Journal of Agricultural Education*, 15 (1) : 47-56